

uvodnik Foreword

Autentičan evandeoski život

Uz 800–te obljetnice sv. Franje Asiškoga

*Ante Bekavac**

Franjo Asiški rođen je u gradu Assisi 1181. ili 1182. godine. Potječe iz imućne obitelji Petra Bernadonea. Njegovo krsno ime je Ivan. Iako je živio bezbrižnim životom, doživio je duhovno iskustvo susreta s Kristom. Ono mu zauvijek mijenja život. Lice Isusa Krista, čiji je glas čuo u crkvi sv. Damjana, sv. Franjo prepoznaje u svojim bližnjima, a osobito ga prepoznaje u susretu s gubavcem i drugim rubnim ljudima. Bio je profinjena ponašanja, oštrouman, odlučan i krhka tjelesna zdravlja. Upravo po toj krhkosti i s njom povezanom patnjom, koju duboko proživljuje, suobličuje se Kristu do te mjere da ga mnogi duhovni autori nazivaju čovjekom koji se najviše približio idealu nasljedovanja Krista Raspetoga (Terzi, 1963, 1).

Brojna istraživanja o životu, djelu i osobi sv. Franje Asiškoga otkrivaju neizmjerena bogatstva i neistražive dubine njegova susreta i života s Gospodinom. Tko god bi se upustio u takvo istraživanje, u njemu bi pronašao poticaj za još većom spoznajom i nasljedovanjem sv. Franje Asiškoga. Ono što ponajviše zadivljuje kod sv. Franje njegova je jednostavnost, lakoća i sloboda. On je slobodan prema svima i od svih: prema prirodi, čovjeku i bilo kojoj vrsti moći. Tu slobodu, jednostavnost i lakoću sv. Franjo pronalazi u svojem susretu s evandeoskim Kristom. Taj ga susret neprestano preobražava, prosvjetljuje i osnažuje. On ga uvijek čini drugačijim, otvorenijim, jednostavnijim i slobodnijim čovjekom. Upravo stoga svetoga Franju teško je svesti na nešto statično, kruto i već viđeno (Galli, 1974, 9–13).

Dapače, on je dinamičan, kreativan i uvijek na najosobniji način zauzet u svojem nastojanju da u svakom trenutku svojega života odgovori na Božji poziv u Isusu Kristu, i to na najbolji mogući način. Ta evandeoska krepost nasljedovanja Isusa Krista čini sv. Franju s jedne strane jednostavnim i slobodnim čovjekom koji uvijek iznova svojom vjernošću i kreativnošću zadivljuje svako ljudsko srce. S druge pak strane ta ista krepost nasljedovanja Krista Gospodina čini svetoga Franju uzorom, koji zbog svoje posvemašnje savršenosti nasljedovanja, onima koji su

* Doc. dr. sc. Ante Bekavac, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Adresa: Vlaška ulica 38, p.p. 5, 10000 Zagreb, Hrvatska. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7321-3136>. E-adresa: ante.bekavac@kbf.unizg.hr

na njezinu početku i koji još nisu upoznali svu ljepotu, uzvišenost i privlačnost te savršenosti, može predstavljati također uznemirujuće zahtjeve.

Temeljem povijesnih izvora moguće je ustvrditi da je sv. Franjo živio u vremenu koje je obilježeno dubokim duhovnim strujanjima. Ona su pokrenuta najrazličitijim crkvenim reformama. Njima se je htjelo promicati usvajanje, čitanje i življenje evanđelja. U evanđelju prisutni ideali, shvaćali su se i tumačili nadahnućem i poticajem autentičnoga kršćanskoga života. U toj snažnoj evandeoskoj obnovi pojavljuju se, kasnije tako prozvani, prosjački redovi. Oni su prepoznatljivi po radikalnom odbacivanju materijalnoga posjedovanja, kao i one moći koja proizlazi iz istoga posjedovanja. U tom kontekstu pojavljuje se i sv. Franjo. Nadahnut evanđeljem i oslonjen na Božju providnost, on okuplja malu zajednicu iz koje će kasnije nastati Red manje braće (Le Goff, 2010, 13–29). Tu zajednicu, kao i sâm život svetoga Franje obilježila su četiri ključna događaja: 1. franjevačko Pravilo i Božić u Grecciu 1223. godine; 2. dar rana sv. Franje 1224. godine; 3. *Pjesma stvorova* ili *Pjesma brata Sunca* 1225. godine; 4. preminuće sv. Franje 1226. godine. Svi ti događaji bitni su ne samo za ispravno razumijevanje sv. Franje Asiškoga i Reda manje braće, nego isto tako za ispravno ostvarivanje evandeoskoga nadahnuća sv. Franje. Upravo istaknuti događaji zbili su se u razmaku od četiri godine (1223.–1226.). To znači da su prve tri 800–te obljetnice proslavljene u protekle tri godine (2023.–2025.), a da se zadnja 800. obljetnica preminuća sv. Franje slavi ove 2026. godine.

Franjevačko Pravilo. Nakon iskustva i susreta s Kristom u crkvi sv. Damjana, Franjo je postupno stjecao svijest o tom na što ga Gospodin poziva. Taj njegov osobni projekt života počeo je privlačiti sve više ljudi. U zajednici koja se stvarala po nadahnuću i poticaju sv. Franje ubrzo se je pojavila potreba za pravilom zajedničkoga života. To pravilo sv. Franjo ne preuzima od drugih redova. Nakon što mu je Gospodin pokazao što i kako valja činiti, kao što to i sâm navodi u svojoj Oporuci, on je s malo riječi napisao Pravilo, a papa ga je zatim potvrdio (Toma iz Celana, 2012, 206). Iako životopisci svetoga Franje nemaju isto mišljenje o nastanku njegova Pravila (Bonaventura, 2012, 929–936), svi se oni ipak slažu da je Pravilo prošlo neke preobrazbe do konačne potvrde kada ga je odobrio papa Honorije III. 29. studenoga 1223. godine bulom *Solet annuere*. Tada ono i formalno–pravno postaje temeljnim tekstom koji nadahnjuje i usmjerava život Reda male braće. U njemu se čuva nadahnuće i poticaj sv. Franje: vizija života koju mu je objavio sam Gospodin (Toma iz Celana, 2012, 206).

Pravilo kao *forma vitae* ima dvije ključne vrijednosti, a to su siromaštvo i ponižnost. Prema sv. Franji te dvije kreposti nužne su da bi se Pravilo moglo usvojiti i ostvarivati na osoban i primjeren način u svim odnosima, a osobito onim pitanjima koji se tiču moći. Stoga je sasvim razumljivo da će sve do kraja svojega života sv. Franjo ustrajavati u obrani Pravila, odnosno evandeoskoga načina života. Temeljem te njegove ustrajnosti i postojanosti, istaknuti poznavatelj života, djela, osobe i duha sv. Franje Lázaro Iriarte s pravom zamjećuje ne samo da je Franjo od početka bio svjestan da osniva red s njegovim posebnim pravilom, nego isto tako ističe činjenicu da je u tom Pravilu, kao i u drugim temeljnim franjevačkim

spisima, prisutno nadahnuće i poticaj sv. Franje: njegova vizija kršćanskoga odnosno evanđeoskoga života. Uz do sada spomenuta obilježja, dobro je istaknuti da Pravilo nosi pečat kontemplativne i praktične pobožnosti nadahnute ljubavlju. Ono s jedne strane upućuje na siromaštvo kao na temeljno sredstvo nasljedovanja Krista u malenosti i poniznosti, a s druge pak strane svraća pozornost na bratstvo i jednakost kao na temeljnu svijest da su svi ljudi sinovi jednoga istoga Oca (Iriate, 2013, 30–33).

Božić u Grecciu. Franjo je odlazio u Greccio koji se prostire u pokrajini Lazio u Umbriji, sjeveroistočno od Rima. Posebnost su toga mjesta jezera i brda koja tomu krajoliku daju poseban čar. U njima je prisutna neka tiha i nenametljiva ljepota, koja je posebno doticala sv. Franju. Toma iz Celana, dobar poznavatelj sv. Franje, ističe da je sv. Franjo volio ne samo to mjesto, nego također siromaštvo njegovih stanovnika te njihovu jednostavnost i pristupačnost. Upravo u tom mjestu i njegovim stanovnicima sv. Franjo je s lakoćom kontemplirao nebeske stvarnosti, a osobito one povezane s Betlehemom, kao što je misao o poniznom Bogu, koji se objavio Utjelovljenjem, ili pak misao o Božjoj ljubavi, koja se je u punini očitovala u Kristovoj muc i smrti na križu (Toma iz Celana, 2012a, 292).

U tom mjestu živio je čovjek po imenu Ivan. On je uživao dobar glas i isticao se u vrlinama duha. Sv. Franjo ga je posebno volio, a jednom zgodom rekao mu je: »Ako želiš da ovogodišnji Božić proslavimo u Grecciu, požuri se i brižljivo pripravi što ću ti reći. Želio je obnoviti uspomenu na ono Dijete koje je rođeno u Betlehemu i na njegove djetinje potrebe i neprilike, tj. kako je bilo smješteno u jaslce i položeno na slamu u nazočnosti vola i magarca da bi se to moglo tjelesnim očima gledati« (Toma iz Celana, 2012b, 292). Taj je događaj bio 25. prosinca 1223. godine, i od tada je imao snažan utjecaj na duhovnost i kršćansku pobožnost prema temeljnoj istini vjere u Božje utjelovljenje.

Tom se zgodom iz života sv. Franje opisuje ona dimenzija koju je svojom vjerom, svojim srcem i svojom dušom darovao kršćanskoj svetkovni Božića. U djetetu Isusu Bog je postao Emanuel — “Bog s nama”. Upravo po njemu čovjek više nije udaljen od Boga nikakvom zaprekom uzvišenosti i udaljenosti. U djetetu Isusu Bog je postao blizak čovjeku: čovjek je postao brat Isusov i dijete Božje. Upravo stoga svaki čovjek može Bogu reći Ti. To je važna spoznaja vjere. Po njoj spoznajemo da Bog dolazi k čovjeku iznutra, ljudskim putem. On to čini kako bi čovjeka preobrazio i promijenio. Tom zgodom u konačnici sv. Franjo usmjeruje pozornost na Boga koji se objavljuje u svojoj punini u Isusu Kristu (Boff, 1988, 22–26).

Rane sv. Franje. Franjo se od 15. kolovoza do 29. rujna 1224. godine nalazi na La Verni s bratom Leonom i bratom Rufinom, gdje se četrdesetodnevnom postom i molitvom pripravlja za blagdan Mihovila arkandela. U rujnu ima viđenje krilatoga serafa i prima stigme, koje se utiskuju u njegovo krhko i izmučeno tijelo. Kada opisuje taj događaj, Toma iz Celana (2012a, 298–299) ističe da je svetac na sve moguće načine prikrivao tu milost kako ga ljudi ne bi lišili te darovane milosti. U svojim ranama sv. Franjo ponovo otkriva iskustvo susreta s gubavcem i blizinu sa svima onima koji su ranjeni. Iskustvo te ranjenosti pomaže sv. Franji

otkriti solidarnost koju Bog pokazuje prema čovjeku u Kristovoj muci i smrti na križu. U toj Božjoj solidarnosti sv. Franjo nastoji sudjelovati tako što na Kristov, tj. na evandeoski način prihvaća svoju ranjivost, ranjivost svih ljudi i svakoga pojedinoga čovjeka (Frugoni, 1993, 1–25).

Prihvaćanjem svoje patnje sv. Franjo zapravo poručuje svakomu čovjeku da je patnja sastavni dio ljudskoga života i da se s njom čovjek treba suočavati u svjetlu i snazi svojega ljudskoga i kršćanskoga dostojanstva. Prema sv. Franji patnja upućuje na zrelost, dubinu, snagu, dostojanstvo i uzvišenost ljudskoga odnosno kršćanskoga života. Upravo se po njoj, tj. slobodnim prihvaćanjem vlastite patnje, sv. Franjo suobličuje Kristu raspetomu, sudjeluje u njegovu spasiteljskom djelu i na najbolji mogući način otkriva svjetlo i snagu svojega evandeoskoga života, u kojem je prisutna postojana nada u uskrsnuće i konačnu pomirenost čovjeka s Bogom, koja je već ostvarena u Isusu Kristu, njegovu Gospodinu.

Pjesma stvorova ili Pjesma brata Sunca. Nakon iskustva rana i susreta s Raspetim sv. Franjo napušta La Verne. Budući da je bio teško bolestan, smjestio se je u samostanu sestara klarisa u Sv. Damjanu. Upravo u tom stanju teške bolesti započeo je sastavljati himan (*canticum*) *Pjesma stvorova*. Poznato je da taj himan nije nastao u jednom dahu, nego u vremenskom razdoblju dužem od godinu dana. Neki biografi smatraju da je u tom razdoblju pisanja himna sv. Franjo bio iscrpljen mnogim osobnim i duhovnim krizama. Sve to bilo je dodatno otežano i stanjem Reda manje braće, u kojem se je sv. Franjo sve više osjećao suvišnim. Toma iz Celana (2012, 803) izričito navodi da je sv. Franjo bio vrlo shrvan bolešću kada je sastavio *Pjesmu stvorova*.

Ova pjesma daleko je više od arhaične slike svijeta. Nju se ne može svesti tek na izvanjski kozmološki prikaz. Ona prije svega otkriva duhovno i egzistencijalno iskustvo sv. Franje. U njoj svetac upućuje na čovjekov odnos prema stvorenoj stvarnosti, odnos koji uključuje i čovjekov odnos prema samomu sebi. Riječ je dakle o himnu koji usmjeruje pozornost između ostaloga na Franjin put spoznaje o utkanosti i povezanosti stvorenja sa Stvoriteljem. Blagopokojni papa Franjo upravo u *Pjesmi stvorova* pronalazi svoje nadahnuće za encikliku *Laudato si'*. U njoj, oslanjajući se između ostaloga na dubinsku spoznaju vjerničke inteligencije svetoga Franje o stvorenoj stvarnosti i njezinoj povezanosti sa Stvoriteljem, Papa svraća pozornost također na temeljnu zabludu današnjega čovjeka o njegovu navodnom apsolutnom vlasništvu nad stvorenom stvarnošću, koja je nažalost imala i ima veoma razorne posljedice za život u svim njegovim pojavnostima (LS 1). Papa Franjo, pozivajući se na veoma duboku vjerničku spoznaju sv. Franje o ljudskoj utkanosti i isprepletenosti s prirodom, spoznaju koja je na poseban način izražena u *Pjesmi stvorova*, poziva na nadvladavanje danas isključive paradigme u kojoj dominira instrumentalni razum i tehnička moć (Steggink, 1992, 20–23).

Premинуće sv. Franje. U svojem opisu zadnjih sati života svetoga Franje Toma iz Celana navodi da je sv. Franjo blagoslivljao prisutnu braću, pozivao ih da hvale Gospodina, da je sam poželio dobrodošlicu sestrici smrti, i da je naredio da mu čitaju ulomak Ivanova evandjelja u kojem se govori o slavlju euharistije. 3. listo-

pada 1226. godine sv. Franjo umire s himnom *Mortem suscepit*, a sljedećega je dana pokopan u crkvi San Giorgio (Steggink, 1992, 63–69).

Franjo prihvaća smrt iz dubokoga uvjerenja da ona tvori neraskidiv odnos sa životom. Upravo ona životu daje dubinu, duhovnu i egzistencijalnu veličinu. Ipak, dobro je istaknuti da se sv. Franjo ne odnosi prema smrti poput stoika ili hladnoga racionalista. Za njega je smrt mogućnost susreta s onim u kojem sve ima svoj izvor. Stoga, smrt sv. Franje i njegov odnos prema smrti ukazuju na važnu duhovnu ljudsku dimenziju: smrt je prijelaz iz ovoga ograničenoga u jedan drugi, dublji i konačno ostvareni život po Bogu i u Bogu. U toj perspektivi, smrt se s lakoćom prihvaća kao Božji dar. Ona nije ni poraz ni kraj. Smrt zapravo označava susret s istinom i najvećim dobrom ljudskoga života. Ona je prijelaz k novomu i konačnomu rođenju za život koji je moguće imati samo u Bogu (Boff, 1988, 201–210).

Upravo istaknute 800. obljetnice svetoga Franje snažan su poticaj suvremenom čovjeku da nasuprot kulturi moći i posjedovanja izgrađuje i razvija prije svega kulturu evanđelja, kulturu susreta, kulturu dara i etiku brige. Cijelim svojim životom, svojim likom, svojom osobom i svojim djelom sv. Franjo predstavlja trajni poziv i poticaj svim ljudima, a na poseban način vjernicima našega vremena (ovdje i sada) da se otvore ljepoti evanđelja, u njemu prisutnomu daru i onomu uzvišenomu pozivu u Isusu Kristu Sinu Božjemu, koji nas je prvi uzljubio i kojemu ništa nije nemoguće (usp. Lk 1,37).

Literatura

- Boff, Leonardo (1988). *Čovjekom posta*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Boff, Leonardo (1988). *Nježnost i snaga: Franjo Asiški — štivo za siromašne*. Sarajevo: Svjetlo riječi.
- Bonaventura (2012). Veći životopis sv. Franje. U: *Franjevački izvori* (str. 907–994). Sarajevo: Vijeće franjevačkih zajednica Hrvatske i Bosne i Hercegovine.
- Frugoni, Chiara (1993). *Francesco e l'invenzione delle stigmate: Una storia per parole e immagini fino Bonaventura Giotto*. Torino: Einaudi.
- Galli, Mario von (1974). *Življena budućnost: Franjo Asiški*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Iriate, Lázaro (2013). *Povijest franjevaštva*. Zagreb: Hrvatska kapucinska provincija sv. Leopolda Bogdana Mandića.
- Le Goff, Jacques (2010). *Sveti Franjo Asiški*. Zagreb: Demetra.
- LS. *Laudato si'*. (24. svibnja 2015.) Franjo, *Laudato si'*: *Enciklika o brizi za zajednički dom*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2015.
- Steggink, Otger (1992). *Pjesma jednog života: Franjina Pjesma brata Sunca*. Sinj.
- Terzi, Ardunio (1963). *Cronologia della vita di san Francisco*. Roma: Scuola Tipografica Franciscana.
- Toma iz Celana (2012a). Prvi životopis sv. Franje. U: *Franjevački izvori* (str. 248–313). Sarajevo: Vijeće franjevačkih zajednica Hrvatske i Bosne i Hercegovine.
- Toma iz Celana (2012b). Veći životopis sv. Franje Asiškoga. U: *Franjevački izvori* (str. 691–808). Sarajevo: Vijeće franjevačkih zajednica Hrvatske i Bosne i Hercegovine.